

Mücahit ARPACI (*) & Cemil YILDIRIM (**)

İMAM HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN, “İMAM HATİP LİSESİ” VE “İMAM HATİP LİSESİ OLMAK” KAVRAMLARINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN METAFOR ANALİZİ YOLUYLA İNCELENMESİ (DİYARBAKIR ÖRNEĞİ)

öz

Bu çalışmanın amacı, Diyarbakır örneğinde İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin “İmam Hatip Lisesi” ve “İmam Hatip Liseli olmak” kavramlarına ilişkin sahip oldukları metaforları tespit etmektir. Araştırmanın çalışma grubunu, Diyarbakır merkez ilçelerdeki öğrenime devam eden 6 İmam Hatip Lisesindeki 9. ve 12. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Katılımcılardan “İmam Hatip Lisesi gibidir. Çünkü.....” ve “İmam Hatip Liseli olmak..... gibidir. ifadesini metafor kullanarak doldurmaları istenmiştir. Veriler nitel (içerik ve betimsel analiz) veri çözümleme teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir.

anahtar kelimeler

İmam Hatip Lisesi, metafor, İmam Hatip Lisesi öğrencisi, İmam Hatip Lisesi ve İmam Hatip Liseli olmak metaforları.

abstract

An Investigation by Metaphor Analysis about Positions of Students in Imam Hatip High School to “Imam Hatip High School” and “To Be Imam Hatip High School” (Sample of Diyarbakır)

The aim of this study is to identify the metaphors of being a graduate of İmam Hatip High Schools and İmam Hatip High Schools. The sample of the study consists of 9th and 12th grade students of six different high schools in center of Diyarbakır. The students are asked to fill in blanks with metaphors in “İmam Hatip High School is like Because” and “Being a student of İmam Hatip High School is like ”. The data is analyzed via the use of qualitative (Content and descriptive) analyses.

keywords

İmam Hatip High Schools, Metaphor, Students of İmam Hatip High Schools, Metaphors of being a student in High school and İmam Hatip High schools

Giriş

İnsanlar, birbirlerine duygu ve düşüncelerini aktarmak üzere birçok yol ve yöntem kullanırlar. Bunların arasında, konuşma, yazma, resim çizme, beden hareketleriyle tarif etme, değişik sesler çıkarma gibi çok farklı araçlar vardır. Metaforlar ise zihinde soyut ve belirsiz olarak yer alan duygu ve düşünceleri somutlaştırmada ve belirgin hale getirmede kullanılan iletişim araçlarından biridir. İngilizce bir kelime olan “metafor” (metaphor), Türkçe’de “benzetme, eğretileme”, eski Türkçe’de “mecaz”, Arapça’da “istiare” kelimeleriyle karşılanmaktadır (Aydın, 2006). Metafor, Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “bir kelimeyi veya kavramı kabul edilenin dışında başka anlamlara gelecek biçimde kullanma” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2009). Metafor, kelimelerin gerçek anlamları dışında başka anlamlarda kullanılmalarıdır. Metafor, sosyal gerçeğin metaforik olarak aktarılması ya da yansıtılmasıdır. Metaforda benzetme vardır. Örneğin organizma metaforu, örgütü canlı bir varlığa benzeterek tıpkı canlılar gibi yaşaması için çevresiyle alış verişte bulunması gerektiğini belirtirken makine metaforu, örgütlerin tıpkı bir makine gibi önceden saptanan amaçlar doğrultusunda etkili ve verimli bir yapı kurulması, eskiyen parçalarının değiştirilmesi ile sürekli çalışacağını varsaymaktadır (Balci, 2005, 121). Metafor, bir şeyi veya bir fikri ona çok benzer niteliklere sahip başka bir şey ile genelde “gibi”, “benzer” sözcüklerini kullanmaksızın istenen tanımlamayı yapmak, anlatıma üslup güzelliği ve kolaylığı katmak için kullanılan sözcük ya da sözcük kümesidir. Başka bir deyişle metafor; bir kavramı, kelimeyi, terimi, olguyu daha güzel ve iyi anlatmak amacıyla, başka bir anlamda olan bir sözcükle ilgili kurularak benzetme yoluyla kullanılmasıdır (Aydın, 2006, 10). Metafor sadece benzetme değil, aynı zamanda temel bir düşünce mekanizmasıdır (Cerit, 2006, 672). Metafor ile an-

latılmak istenilen kavram, onunla bir yönden benzerliği olan başka bir kavramla anlatılmaya çalışılmaktadır. Böylece bir metafor, parçalarının toplamından daha büyük bir anlam oluşturmakta ve bize yeni bir farkında olma sunmaktadır (Çelikten, 2005, 270).

Metafor, bilinenler yardımıyla bilinmeyeni anlatmak ve bir olgunun benzetmelerinden yola çıkarak olguyu bilinir hale getirilmesini sağlamaktır (Balci, 2003, s. 30). Metafor, insanların nesnelere, olayları, çevreyi ya da hayatı nasıl gördüklerini farklı benzetmeler kullanarak açıklamaya çalışmada kullandıkları bir araçtır (Cerit, 2008). Böylece, metaforlar yardımıyla anlatılmak istenen varlık, olay veya durum, aralarında belli bir ilişki kurulan başka bir şeye benzetilerek anlatılır, belli özelliklere vurgu yapılır ve konu daha iyi anlaşılabilir olur (Şişman, 2002).

Bu çalışmanın amacı, Diyarbakır örneğinde İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin “ İmam Hatip Lisesi” ve “İmam Hatip Liseli olma” kavramlarına ilişkin oluşturdukları metaforları tespit etmek ve tespit edilen bu metaforları çeşitli kategoriler altında sınıflandırarak İmam Hatip lisesi öğrencilerinin ilgili kavramları algılama biçimlerini ortaya koymaktır.

Çalışmada, “Diyarbakır örneğinde İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin “ İmam Hatip Lisesi” ve “İmam Hatip Liseli olma” kavramlarına ilişkin kullandıkları metaforlar nelerdir?” sorusuna yanıt aranmıştır. Buna bağlı olarak aşağıdaki alt sorular değerlendirilmiştir:

1. İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin “İmam Hatip Lisesi” ve “İmam Hatip Liseli olma” kavramlarına ilişkin kullandıkları metaforlar nelerdir?
2. İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin “ İmam Hatip Lisesi” ve “İmam Hatip Liseli olma” kavramlarına ilişkin kullandıkları metaforlar hangi kategoriler altında toplanabilir?
3. İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin “ İmam Hatip Lisesi” ve “İmam Hatip Liseli olma” kavramlarına ilişkin kullandıkları metaforlar öğrencilerin cinsiyet, yaş ve sınıf düzeylerine göre farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin “ İmam Hatip Lisesi” ve “İmam Hatip Liseli olma” kavramlarına ilişkin sahip oldukları algıları, metaforlar aracılığıyla belirlemeyi amaçlayan bu çalışma, tarama modelindedir. Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir (Karasar, 2004, 79). Verilerin analizinde ise, betimsel analiz teknikleri kullanılmıştır. Betimsel analizin amacı, ham verilerin okuyucunun anlayabileceği ve isterse kullanabile-

ceği bir biçime sokulmasıdır. Betimsel çözümlenmede elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu çözümlenmede, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, 224). Ayrıca “İmam Hatip Lisesi” ve “İmam Hatip Liseli olmak” kavramlarına ilişkin bu algıların karşılaştırılmasında ise nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırma 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Diyarbakır il merkezindeki İmam Hatip Liselerinde öğrenim gören toplam 380 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Katılımcıların Cinsiyet, Sınıf ve Memnuniyetlerine Göre Dağılımı

		f	%
Cinsiyet	Kız	217	57,1
	Erkek	163	42,9
Sınıf	9. sınıf	227	59,7
	12. Sınıf	153	40,3
	Kesinlikle Katılmıyorum	20	5,3
	Katılmıyorum	18	4,7
Memnuniyet	Kararsızım	45	11,8
	Katılıyorum	113	29,7
	Kesinlikle Katılıyorum	184	48,4
Toplam		380	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin %57,1 kız, %42,9’u erkektir. Öğrencilerin %59,7’si 9.sınıfa ve %40,3’ü 12. sınıfa devam etmektedir. Diyarbakır merkezde yeni açılan İmam Hatip Liseleri dikkate alındığında bu dağılım normaldir. Çünkü bünyesinde son sınıf öğrencisi olan İmam Hatip Lisesi sayısı azdır. Öğrencilerin %78’i İmam Hatip Lisesinde öğrenime devam etmekten memnun iken memnun olmayanların oranı %10’dur.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın başlangıcında, öğrencilere metafor konusunda bilgi verilmiştir. Araştırmanın verileri araştırmacılar tarafından hazırlanan “İmam Hatip Lisesi ve İmam Hatip Liseli olmak Anketi” ile toplanmıştır. Anketin birinci bölümü öğrencilerin kişisel bilgilerini (cinsiyet ve öğrenim görülen sınıf düzeyi) içermektedir. İkinci bölümde ise öğrencilere “ İmam Hatip Lisesi” ve “İmam Hatip Liseli olmak” sorusu yöneltilmiştir. İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin “ İmam Hatip

Lisesi” ve “İmam Hatip Liseli olmak” kavramlarına ilişkin sahip oldukları algıları ortaya çıkarmak için “İmam Hatip Lisesi gibidir. Çünkü.....” ve “İmam Hatip Liseli olmak..... gibidir.” ifadesinin yazılı olduğu form verilerek öğrencilerden bu cümleleri kendi algılama biçimlerine bağlı olarak tamamlamaları istenmiştir. Öğrencilerden kendilerine verilen 15 dakikalık süre içerisinde İmam Hatip Lisesi/Liseli olmak kavramlarına yönelik sadece tek bir metafor üzerinde yoğunlaşmaları ve neden bu metaforu tercih ettiklerini açıklamaları istenmiştir.

Verilerin Analizi

Çalışmada elde edilen veriler nitel araştırmaya dayalı olarak içerik analizi ile değerlendirilmiştir. İçerik analizinde toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak temel amaçtır. Bu temel amaç çerçevesinde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Çalışmada elde edilen verilerin analizinde ve yorumlanması; adlandırma aşaması, tasnif etme (eleme) aşaması, kategori geliştirme aşaması, geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşaması ve verileri bilgisayara aktarma aşaması olmak üzere beş aşamada gerçekleştirilmiştir (Saban, 2009).

Toplanan metaforlar için çeşitli kategoriler oluşturulmuştur. Öncelikle 380 öğrenci üzerinden toplanan veriler, iki araştırmacı tarafından okunarak metaforlar kodlanmıştır. Kodlanan metaforlar alfabetik olarak sıraya konmuştur. Kodlama sırasında metaforun mantığına uymayan veriler kapsam dışı tutulmuştur. Bu çerçevede 371 katılımcı 89 “İmam Hatip Lisesi”; 359 katılımcı 87 “İmam Hatip Liseli Olmak” metaforu türetmiştir. Veriler, kullanılan metaforların işlevine göre ortak özellikleri bakımından kategorize edilmiştir. Kategorize edilmeden önce literatürde geçen kaynaklar göz önünde bulundurulmuştur. Bu çerçevede Saban (2004: 131-155), Yıldırım ve Şimşek (2006: 205-218), Saban, Koçbeker ve Saban (2006: 509-522)’in kategori oluşturma biçimlerinden yararlanılmıştır. Verilerin kategorize edilmesi sonucunda 7 İmam Hatip Lisesi; 6 İmam Hatip Liseli olma kategorisi oluşturulmuştur. Kategoriler, araştırmacılar dışında bir öğretim elemanı tarafından daha değerlendirilmiştir. Değerlendirmede kategorilere ilişkin görüş birliğine varılmıştır. Yanıtlar, alt sorular çerçevesinde % ve frekansları alınarak değerlendirilmiştir. Önceden word sayfasına aktarılan veriler buradan SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programına aktarılmıştır. Bu işlemle metaforlarla oluşturulan kategorileri temsil eden katılımcı sayısı ve yüzdesi hesaplanmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin “ İmam Hatip Lisesi” ve “İmam Hatip Liseli olmak” kavramlarına ilişkin oluşturdukları metaforlar kategorile-

re ayrılarak analiz edilmiştir. Her kategorinin sonunda o kategoriye ait örnek verilerek öğretmen adayının cinsiyeti, sınıfı ve sıra numarası parantez içinde belirtilmiştir.

Öğrencilerin İmam Hatip Lisesi Kavramı İle İlgili Sahip Oldukları Metaforlara İlişkin Bulgular

Tablo 2: İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin “İmam Hatip Lisesi” Kavramına İlişkin Ürettikleri Metaforların Kategorilere Göre Frekans ve Yüze Dağılımları

İmam Hatip Lisesi Metaforu Kategorileri	F (%)	İmam Hatip Lisesi Metaforları
Güven, mutluluk ve dayanışma yeri olarak İmam Hatip Lisesi	77 (20.8)	Aile 2, Beyaz 2, Beyaz güvercin 3, Cami 19, Cennet gülü 1, Etrafı güllerle kaplı okul 1, Gece ve gündüz 1, Gökyüzü 4, Gökkuşağı 2, Gül bahçesi 25, İslam alemi 2, Kendi evim 9, Ordu 1, Güzel koku 3, Sütun 1, Şeker 1
Bilgi ve aydınlanma yeri olarak İmam Hatip Lisesi	135 (36.4)	Ansiklopedi 2, Ayna 1, Bal 2, Bilgisayar 1, Kütüphane 6, Din dersleri 16, Dini bilgi kutusu 6, İlaç 1, Ümmeti temsil 1, Kalem 1, Karınca 1, Kitap 7, Medeniyet 1, Medrese 27, Mekteb-i Suffe 2, Meyve 3, Padişah 2, Risale-i Nur 2, Altın taç 1, Güneş 61
Dini gelişim, kültürlenme ve sosyalleşme yeri olarak İmam Hatip Lisesi	37 (10)	Hayat 5, Çınar 6, Hayata uhrevi gözlükle bakmak 1, Yemek 1, Orman 3, Rüya 3, Saygınlık 1, Su 5, Tohum 1, Uzun, önu açık yol 9, Yetiştirme yurdu 1, Sağlam kaya 1
Şekillendiren, yol gösterici ve hedefe ulaştırıcı yer olarak İmam Hatip Lisesi	81 (21.8)	Araba 1, Deniz feneri 2, Elçi 1, Geleceği düşündüren 1, Geleceğin anahtarı 1, Güzel söz 1, Hava 1, Hz. Muhammed 7, Hz. Yusuf 2, Toprak 2, Yağmur 2, Kalp 2, Kapı 1, Kılavuz 1, Köprü 8, Kurtuluş 3, Lider 2, Merdiven 2, Nur 14, Pusula 6, Rehber 4, Sırat-ı Müstakim 3, Şablon 2, Temizleme makinesi 1, Yıldız 11
Araç olarak İmam Hatip Lisesi	10 (2.7)	Hoca 3, İmamlık 7
Anlamsız ve amaçsız yer olarak İmam Hatip Lisesi	17 (4.6)	Böcek 1, Duman 2, Karamsarlık 2, Memnuniyetsizlik 1, Sıradan bir okul 4, Saçmalık 1, Sıradanlık 5, Tarifsizlik 1
Sınırlandırıcı ve cezalandırıcı bir yer olarak İmam Hatip Lisesi	14 (3.8)	Adaletsizlik 2, Eziyet hane 2, Gece 1, Pişmanlık 1, Zindan 8

Araştırmada elde edilen genel bulgulara göre, İmam Hatip Lisesi öğrencileri tarafından “İmam Hatip Lisesi” kavramı ile ilgili olarak toplam 89 adet geçerli metafor üretilmiş ve bu metaforlar 7 kavramsal kategori altında toplanmıştır. İmam Hatip Lisesini tanımlamada kullanılan metaforlar ve bu metaforların ait oldukları kategoriler ile kategorilere ait frekanslar Tablo 2’de sunulmuştur. İlk 3 sırada yer alan metaforlar sırasıyla şunlardır: 1. Güneş 61 (16.1), 2. Gül Bahçesi 25 (6.6), 3. Medrese 22 (5.8). Tablo 2’de görüldüğü gibi katılımcılar tarafından en çok tercih edilen “Bilgi ve aydınlanma yeri” olarak İmam Hatip Lisesi (%36.4) kategorisidir. Öğrenciler tarafından kullanılan metaforlarla 2. sırada “Şekillendiren ve hedefe ulaştırıcı yer olarak” olarak İmam Hatip Lisesi (%21.8), 3. Sırada “Güven, mutluluk ve dayanışma yeri olarak” olarak İmam Hatip Lisesi (%20.8), 4. sırada “Dini gelişim, kültürlenme ve sosyalleşme yeri” olarak İmam Hatip Lisesi (%10), 5. sırada “anlamsız ve amaçsız bir yer” olarak İmam Hatip Lisesi (%4.6), 6. sırada “Sınırlandırıcı ve cezalandırıcı bir yer” olarak İmam Hatip Lisesi (%3.8) ve son sırada “Araç olarak” olarak İmam Hatip Lisesi (%2.7) kategorileri oluşturulduğu görülmüştür.

Bu kategorilere ait metaforlar ve bu metaforlara ait katılımcı yorumları şöyledir:

Bilgi ve Aydınlanma Yeri Olarak İmam Hatip Lisesi

Bu kategoriyi toplamda 135 katılımcı ve 20 metafor temsil etmektedir. Bu kategoride İmam Hatip Lisesinin bilgi sağlama işlevini “Güneş”, “Medrese” ve “Din dersleri” metaforlarıyla açıklamaya çalışan katılımcılar düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

İmam Hatip Lisesini, özellikle dini konularda bilgi ve kültürü ile öğrencilerin başta olmak üzere toplumun ve İslam dünyasını aydınlattığını belirten öğrenciler düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir: “*İmam Hatip Lisesi güneşe benzer. Çünkü güneş bizi ve etrafındakileri iman gücüyle aydınlatır.*” (9. Sınıf, 15, E), “*İmam Hatip Lisesi güneşe benzer. Çünkü insanlara din konusunda yardım eder ve onları aydınlatır.*” (12. Sınıf, 17, K), “*Ben İmam Hatip Lisesi güneşe benzettirim. Çünkü geleceği parlak, temiz bir öğretiminin olmasına şimdiden yardım ettiği ve desteklediği için.*” (9. Sınıf, 15, E).

İmam Hatip Lisesinin dini bilginin temel kaynağı olduğunu belirten öğrenciler düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir: “*İmam hatip Lisesi bilgisayara benzer, çünkü dini bilgiler orda bulunur. Biz İmam hatip Lisesine gelerek dini bilgileri öğreniyoruz ve bize her gün yeni bilgiler öğretiyor.*” (9. Sınıf, 16, E), “*İmam hatip Lisesi kitaba benzer. Çünkü okursan ve azimli olursan din ve dünya hakkında bilgi sahibi olursun.*” (9. Sınıf, 14, E), “*İmam hatip Lisesi uçsuz bucaksız bir defter benzer. Çünkü bilmediğim bilgilerin ondan öğreniyorum.*” (9. Sınıf,

14, K), “*İmam hatip Lisesi kitaba benzer. Çünkü okursan ve azimli olursan din ve dünya hakkında bilgi sahibi olursun.*” (9. Sınıf, 14, E).

Ayrıca bölge itibariyle dini bilgi öğrenme mekanı olarak medreselerin görülmesinden hareketle öğrenciler İmam Hatip Lisesini medreseye benzetmişlerdir. “*İmam hatip Lisesi medreseye benzer. Çünkü bu okulda dini dersler daha ağırlık ve başörtüsüyle okula gelmem benim için farklı bir duygu uyandırıyor.*” (12. Sınıf, 17, K), “*İmam hatip Lisesi medreseye benzer. Çünkü orda hem dinimizi öğreniyor hem de manevi bir okulda okuyoruz.*” (9. Sınıf, 16, E).

Ayrıca İmam Hatip Liselerinin en önemli özelliği olarak bu okulların diğer okullardan farklı olarak din derslerinin ağırlıkta olmasına vurgu yapan öğrenciler olmuştur. “*İmam hatip Lisesi din derslerine benzer. Çünkü İmam Hatip Lisesinde din dersleri daha önemlidir.*” (9. Sınıf, 15, K).

Şekillendiren ve hedefe ulaştırın yer olarak İmam Hatip Lisesi

Bu kategoriyi toplamda 81 katılımcı ve 25 metafor temsil etmektedir. Bu kategorideki en çok kullanılan metafor *nur* kavramı olmuştur. Öğrenciler İmam Hatip lisesini özellikle dini konularda istenen kıvama ulaştırın, dini konularda yol gösteren ve hedefe ulaştırın bir okul olarak tanımlamışlardır. *İmam hatip Lisesi karanlık gecede parlayan yıldız benzer. Çünkü kötü bir halde olan bu dünyada yol gösterebilen tek ışıktır.*” (12. Sınıf, 18, K), *İmam hatip Lisesi pusulaya benzer. Çünkü bize gideceğimiz doğru yönü gösterir.*” (9. Sınıf, 15, E), “*İmam hatip Lisesi bir rehber benzer. Çünkü İmam Hatip Liseleri tıpkı Peygamberimizin insanlara bir ışık olduğu gibi, bu okullarda topluma rehberdir.*” (12. Sınıf, 17, E), *İmam hatip Lisesi yıldız benzer. Çünkü kendi ışığı kendinden kaynaklanan, hiçbir değişime uğramayan hatta benzerlerine ışık veren bir yıldız gibidir.*” (12. Sınıf, 17, K), *İmam hatip Lisesi aya benzer. Çünkü faydalanmayı bilene ışığını fazlasıyla verir. Faydalanmayı bilmeyene ise sönük bir şeyden başka bir şey değildir.*” (9. Sınıf, 15, K), *İmam hatip Lisesi pusulaya benzer. Çünkü o bize en doğru yolu gösterir.*” (9. Sınıf, 14, E), *İmam hatip Lisesi ışığa benzer. Çünkü bir İmam Hatipli genç hem kendini hem de çevresindekileri dini ve fen bilimleri hakkında daha iyi bir şekilde bilgilendirir. Tıpkı ışık gibi çevresindekileri aydınlatır.*” (12. Sınıf, 17, K), “*İmam hatip Lisesi kılavuza benzer. Çünkü insana kaybettiği yolu gösterir.*” (9. Sınıf, 15, E), “*İmam hatip Lisesi din pusulaya benzer. Çünkü hayatımızdaki kararların alınmasında ve hakikat yolunun bulunmasında önemli bir eğitim yeridir.*” (12. Sınıf, 18, E), “*İmam hatip Lisesi arabaya benzer. Çünkü insanları Allah’a götürür.*” (12. Sınıf, 18, E), “*İmam hatip Lisesi deniz fenerine benzer. Çünkü yoldan çıkmış ve yolunu arayanlara yol gösterir.*” (9. Sınıf, 14, K).

Güven, mutluluk ve dayanışma yeri olarak İmam Hatip Lisesi

Bu kategoriyi toplamda 77 katılımcı ve 16 metafor temsil etmektedir. Bu kategorideki en çok ifade edilen metafor *Gül bahçesi* kavramıdır. Bu kategoride katılımcıların bir kısmı okulun güven ve huzur verdiğini hissetmişler bu yüzden okulu "gül bahçesi, ev/aile" ye benzetmiş ve sebeplerini şöyle açıklamışlardır: "İmam hatip Lisesi gül bahçesine benzer. Çünkü insana huzur veriyor. Bence bu okulda okumak çok güzel. Bu okul bana huzur ve mutluluk veriyor." (9. Sınıf, 15, K), "İmam hatip Lisesi güzel bir eve benzer. Çünkü içine aldığı insanları sevgiyle kucaklar." (9. Sınıf, 15, K), "İmam hatip Lisesi orduya benzer. Çünkü geleceğin güvenliği oradadır." (9. Sınıf, 14, E), "İmam hatip Lisesi gül bahçesine benzer. Çünkü etrafındaki insanlar hep ona doğru koşuyor." (9. Sınıf, 13, K), "İmam hatip Lisesi gökyüzüne benzer. Çünkü içindekilere hayat verir ve yol gösterir." (12. Sınıf, 16, E), "İmam hatip Lisesi beyaz renge benzer. Çünkü bu okula gelen biri bembeyaz bir sayfa gibi yeniden çıkıyor. Tıpkı hayata yeniden başlamak gibi. Sanki kara sayfadan çıkıp beyaz bir sayfaya geçmek gibi." (9. Sınıf, 15, K), "İmam hatip Lisesi cennete benzer. Çünkü cennette nasılsa İmam Hatip Lisesi onun gibi." (9. Sınıf, 14, K), "İmam hatip Lisesi aileye benzer. Çünkü hocalarımız sıcak ve içten davranıyorlar." (12. Sınıf, 18, K), "İmam hatip Lisesi kendi evime benzer. Çünkü burada herkes sanki birbirine çok sıcak kanlı ve kardeş gibi yaklaşıyor." (9. Sınıf, 14, E).

Dini gelişim, kültürlenme ve sosyalleşme yeri olarak İmam Hatip Lisesi

Bu kategoride katılımcılar İmam Hatip Lisesini dini gelişimlerinin sağlanması ve dini sosyalleşme mekanı olarak tanımlamışlar ve sebeplerini şöyle açıklamışlardır: "İmam hatip Lisesi yağmura benzer. Çünkü İmam hatip Lisesi, yeryüzünde kurumuş bir çok canlı olduğu gibi dini noktalarda da bize hayat veren yerdir." (12. Sınıf, 17, K), "İmam hatip Lisesi rüyaya benzer. Çünkü öyle güzel yer ki rüya gibi." (9. Sınıf, 15, K), "İmam hatip Lisesi ormana benzer. Çünkü bir ormanda birden fazla ağaç vardır ama her bir ağacın bize kattığı farklı şeyler var." (12. Sınıf, 17, K), "İmam hatip Lisesi yemeğe benzer. Çünkü onsuz yaşanmaz." (12. Sınıf, 17, K), "İmam hatip Lisesi suya benzer. Çünkü İmam hatip Lisesi, su gibi temiz ve safıdır." (9. Sınıf, 15, K), "İmam hatip Lisesi ağaca benzer. Çünkü İmam hatip Lisesi, yeryüzünde kurumuş bir çok canlı olduğu gibi dini noktalarda da bize hayat veren yerdirir ağaç gibi bize gölgelendirir ve yetiştirir." (9. Sınıf, 15, E).

Anlamsız ve amaçsız yer olarak İmam Hatip Lisesi

Bu kategoride katılımcıların bir kısmı İmam Hatip Lisesinin diğer okullardan farklı olmadığı ve neden burada oluşunu anlayamadıklarını ifade ederek İmam Hatip Lisesini "sıradan bir okul" ya benzetmiş ve sebeplerini şöyle açıklamışlardır:

“İmam hatip Lisesi sıradan bir okula benzer. Çünkü diğer okullardan farkı yok.” (9. Sınıf, 14, E), *“İmam hatip Lisesi bir şeye benzemiyor. Çünkü bu okuldan hiçbir şey anlamadım.”* (9. Sınıf, 15, K), *İmam hatip Lisesi bir şeye benzemiyor. Çünkü her okul gibi bir eğitim yeri.”* (9. Sınıf, 14, K), *İmam hatip Lisesi sisli bir havaya benziyor. Çünkü karasızım.”* (9. Sınıf, 17, E).

Araç olarak İmam Hatip Lisesi

Bu kategoride özellikle erkek katılımcılar tarafından ifade edilmiş metaforlardır. İmam Hatip Lisesini “İmam/Hoca olma” ya benzetmiş ve sebeplerini şöyle açıklamışlardır:

“İmam hatip Lisesi cami hocasına benzer. Çünkü bu okulu okuyup imam olmak istiyorum.” (9. Sınıf, 15, E), *“İmam hatip Lisesi imamlara benzer. Çünkü adı üstünde İmam hatip Lisesi.”* (9. Sınıf, 14, E).

Sınırlandırıcı ve cezalandırıcı bir yer olarak İmam Hatip Lisesi

Bu kategoride öğrenciler İmam Hatip Lisesinin aile zoru ve otoriter yapısı vurgulanmak isterken “hapisane” metaforu kullanmış ve düşüncelerini şu şekilde açıklamıştır: *“İmam hatip Lisesi hapisaneye benzer. Çünkü kapanma konusunda baskı var.”* (9. Sınıf, 15, K), *İmam hatip Lisesi işkence mahkemesine benzer. Çünkü adalet yok, haksızlık var. Okulda açık öğrenciler var. Bu durumdan hiç memnun değilim.”* (12. Sınıf, 19, K), *İmam hatip Lisesi işkenceye benzer. Çünkü idarenin ve öğretmenlerin gereksiz baskıları var.”* (9. Sınıf, 13, K), *“İmam hatip Lisesi zindana benzer. Çünkü çok fazla baskı var üzerimizde.”* (12. Sınıf, 17, K), *“İmam hatip Lisesi kafese benzer. Çünkü önceden gelmeyi çok istiyordum. Ancak geldikten sonra bizi sıkmaya başladılar. Artık bu okulda okumak istemiyorum. Dinimizi öğrenmek istiyorum, kapanmak istiyorum ama bu zorla baskıyla olacak şey değil”* (9. Sınıf, 15, K).

Öğrencilerin İmam Hatip Liseli Olmak Kavramı İle İlgili Sahip Oldukları Metaforlara İlişkin Bulgular

Tablo 3: İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin “İmam Hatip Liseli Olmak” Kavramına İlişkin Ürettikleri Metaforların Kategorilere Göre Frekans ve Yüze Dağılımları

İmam Hatip Liseli olmak Metaforu Kategorileri	f	İmam Hatip Lisesi Metaforları
Bilgi Alıcısı olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi	72 (20.1)	Ağaç 15, Alim 21, Balık 1, Danışman 4, Defter 1, Hayat 6, Hz. Peygamberin yolunda yolcu 4, İnsan olmak 1, Kalp 2, Kayık 1, İslam aleminin atan kalbi 1, Kitap 7, Kitap okuru 4, Okyanus 2, Öğretmen 1, Özgür güvercin 1
Üretilen ve Biçimlendirilen olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi	103 (28.7)	Aşere-i Mübeşşere 1, Cümle 1, Çekirdek 1, Değerli taş 7, Duvar 1, Fidan 1, Gül 40, Hz. Muhammedin yolunda yolcu 5, İmam 24, İnci 1, Meyve 2, Mücevher 2, Nergis 2, Örtünmek 1, Padişah 1, Parfüm 1, Sahabe 1, Sofi 2, Su 3, Temeli atılmış bina 2, Uçurumun kenarındaki Gonca 1, Yağmur damlası 2
Yansıtıcı olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi	52 (14.5)	Ay 8, Gökkuşağı 4, Meşale 2, Önder 7, Pusula 3, Rehber 3, Rüzgar 1, Sarmaşık 1, Tabela 2, Tercüman 1, Yıldız 6, Güneş 14
Çaba gösteren olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi	24 (6.7)	Arı 1, Asker 2, Cennet aşığı 3, Devesini kaybeden bedevi 1, İşığa aşık pervane 1, Hz. Muhammedin yolunda yolcu 4, İlme yolculuk 9, Kahraman 1, Öğrenen 1, Yüzmek 1
Sorumlu ve Farkındalık duygusuna sahip İmam Hatip Lisesi öğrencisi	81 (22.6)	Ayrıcalıklı olmak 16, Çift kanatlı 3, Değerli insan 1, Dindar 16, Farklılık 2, Gurur tablosu 10, Güzelleştirici 6, Her şey 1, Makam sahibi 1, Özgürlük 6, Saygınlık 6, Şanslı 1, Zengin bir iş adamı 2
Sınırlandırılan olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi	27 (7.5)	Baskı gören insan 1, Batakılık 1, Diken 1, Sıradanlık 8, Kördüğüm 1, Mahkûm 15

Araştırmada elde edilen genel bulgulara göre, İmam Hatip Lisesi öğrencileri tarafından “İmam Hatip Liseli Olmak” kavramı ile ilgili olarak toplam 87 adet geçerli metafor üretilmiş ve bu metaforlar 6 kavramsal kategori altında toplanmıştır. “İmam Hatip Liseli Olmak” tanımlamada kullanılan metaforlar ve bu metaforların ait oldukları kategoriler ile kategorilere ait frekanslar Tablo

3'te sunulmuştur. İlk 3 sırada yer alan metaforlar sırasıyla şunlardır: 1. Gül 40 (10.5), 2. İmam 24 (6.3), 3. Alim 20 (5.3). Tablo 3'te görüldüğü gibi katılımcılar tarafından en çok tercih edilen "Üretilen ve Biçimlendirilen" olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi (%28.7) kategorisidir. Öğrenciler tarafından kullanılan metaforlarla 2. sırada "Sorumlu ve Farkındalık duygusuna sahip" olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi (%22.6), 3. Sırada "Bilgi Alıcısı" olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi (%20.1), 4. sırada "Yansıtıcı" olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi (%14.6), 5. sırada "Sınırlandırılan" olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi (%7.5 ve son sırada "Çaba gösteren" olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi (%6.7) kategorileri oluşturulduğu görülmüştür.

Bu kategorilere ait metaforlar ve bu metaforlara ait katılımcı yorumları şöyledir:

Üretilen ve Biçimlendirilen Olarak İmam Hatip Lisesi Öğrencisi

Bu kategoride üretilen ve biçimlendirilen olarak öğrenci kategorisi bulunmaktadır. Bu kategoriyi 72 (% 28.7) katılımcı temsil etmektedir. Bu kategori incelendiğinde İmam Hatip Lisesi öğrencisinin özellikle dini bilgi, hayat vb. konularda üretilmesi ve biçimlendirilmesi gereken bir varlık olarak algılandığı görülmektedir. Kategorideki metaforlarda insanın dini bilgi ve hayat vb. konularda biçimlendirilmesi öne çıkmaktadır. İmam Hatip Lisesi öğrenciyi önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde biçimlendirir. Öğrenci aldığı eğitim(özellikle din eğitimi) yoluyla biçimlendirilir.

"İmam hatip Liseli olmak gereksiz taşlar arasında zümrütte benzer. Çünkü diğer liselere veya başka gençler arasında fark edilir düzeyde iyi ahlaklı olur." (12. Sınıf, 18, K), "İmam hatip Liseli olmak ağaca benzer. Çünkü dini bilgilerle büyüyerek çevresindekilere faydalı olur." (12. Sınıf, 17, K), "İmam hatip Liseli olmak hayata benzer. Çünkü hayat her türlü zorlukları aşmak demektir. Dini bilgileri okumak ve öğrenmek demektir." (9. Sınıf, 14, K), "İmam hatip Liseli olmak suya benzer. Çünkü saf temiz ve dupdurudur." (9. Sınıf, 15, K), "İmam hatip Liseli olmak güle benzer. Çünkü bu okulda İslam hakkında çok bilgi alıyoruz ve kendi dinimizi ince ayrıntısına kadar öğreniyoruz." (9. Sınıf, 14, E), "İmam hatip Liseli olmak güle benzer. Çünkü İmam Hatip Lisesinden mezun olduğumda çok güzel kokular saçarım." (9. Sınıf, 14, K), "İmam hatip Liseli olmak meyve veren ağaca benzer. Çünkü insanlığın hem maddi hem manevi ihtiyaçlarını karşılar." (12. Sınıf, 17, K), "İmam hatip Liseli olmak sofiye benzer. Çünkü İmam Hatip Lisesi dinle ilgilidir." (9. Sınıf, 14, K), "İmam hatip Liseli olmak gereksiz taşlar arasında zümrütte benzer. Çünkü diğer liselere veya başka gençler arasında fark edilir düzeyde iyi ahlaklı olur." (12. Sınıf, 18, K),

Bilgi Alıcısı Olarak İmam Hatip Lisesi Öğrencisi

Bu kategoride bilginin alıcısı olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi kategorisi sunulmaktadır. Bu kategoriyi 51 (% 20.1) katılımcı temsil etmektedir. Kategori incelendiğinde İmam Hatip Lisesi öğrencisi sürekli özellikle dini bilgiye ve bu bilgiyi elde etmek için başka birine ihtiyaç duyan kişi durumundadır.

"İmam hatip Liseli olmak deftere benzer. Çünkü zamanla maneviyat ile dolar ve dinini öğrenir." (12. Sınıf, 18, K), "İmam hatip Liseli olmak İslam'ı öğrenmek için yol almaya benzer. Çünkü dinimizi öğreniyoruz, imanımızı öğreniyoruz. İmam Hatip Lisesinde olduğum için çok mutluyum." (9. Sınıf, 15, K), "İmam hatip Liseli olmak kütüphaneye benzer. Çünkü onun içindeki bilgiler kimsede yoktur artıyor." (12. Sınıf, 17, E), "İmam hatip Liseli olmak alime benzer. Çünkü İmam Hatipliler okulda hem din derslerini hem de pozitif bilim derslerini gördükleri için İmam Hatipliler alimdir." (12. Sınıf, 19, K), "İmam hatip Liseli olmak kalbe benzer. Çünkü her okula geldiğinde bir bilgi öğrendiğinde kalbin küt küt atar." (9. Sınıf, 14, E).

Yansıtıcı Olarak İmam Hatip Lisesi Öğrencisi

Bu kategoride yansıtıcı olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi metaforları sunulmaktadır. Bu kategoriyi 52 (14.5) katılımcının ürettiği metaforlar oluşturmaktadır. Kategori incelendiğinde öğrencinin elde ettiği bilgi ve deneyimi kendine ve çevresine taşıdığı görülmektedir. Böylece özellikle dini bilgi İmam Hatip liseleri sayesinde öğrencilere ve onlardan topluma geçerek varlığını devam ettirir.

"İmam hatip Liseli olmak meşaleye benzer. Çünkü o koca karanlığı aydınlatır. Gecenin karanlıktaki bölümünü aydınlatan bir meşaleye benzerim. Bu ürkütücü gecede önünü aydınlatan beyazlık." (12. Sınıf, 17, E), "İmam hatip Liseli olmak ışığa benzer. Çünkü İmam Hatipli olmak etrafındakileri dini bilgileriyle aydınlatana ve onları bilgi sahibi olmalarına yardım etmektir." (12. Sınıf, 17, E), "İmam hatip Liseli olmak tabelaya benzer. Çünkü hem ilim hem de dini bilgilerle insanları aydınlatır." (9. Sınıf, 14, E), "İmam hatip Liseli olmak rüzgara benzer. Çünkü rüzgar istediğini istediği yöne götürür. İmam Hatipliler de toplumu doğru bilgilerle yönlendirir." (12. Sınıf, 17, K), "İmam hatip Liseli olmak kılavuza benzer. Çünkü öğrendiğini hayatına uygulayarak mutlu ve rahat yaşamayı kendisi öğrenirken, bunu çevresindekilere yansıtarak onlara da bu zevki tattırarak yaşamasını öğretir." (12. Sınıf, 18, E).

Çaba Gösteren Olarak İmam Hatip Lisesi Öğrencisi

Bu kategoride çaba gösteren olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi metaforları sunulmaktadır. Bu kategoriyi 24 (6.7) katılımcı temsil etmektedir. Kategori

incelendiğinde İmam Hatip Lisesi öğrencisinin başarılı olabilmesi için çok çalışması, sabretmesi ve planlı olması gerektiğinin vurgulandığı görülmektedir. Diğer yandan öğrenci bilgiye yön verir. Bu noktada öğrenci aktif durumdadır.

“İmam hatip Liseli olmak ariya benzer. Çünkü aşkla azimle dini bilgileri öğrenmeye çalışır.” (12. Sınıf, 17, K), *“İmam hatip Liseli olmak devesini kaybeden bedeviye benzer. Çünkü dini bilgileri öğrenmek için çok çalışmalıdır.”* (9. Sınıf, 14, E), *“İmam hatip Liseli olmak ilme yolculuğa benzer. Çünkü öğrenilmesi gereken o kadar çok şey var ki.”* (9. Sınıf, 14, E),

Sorumluluk Ve Farkındalık Duygusuna Sahip İmam Hatip Lisesi Öğrencisi

Bu kategoride sorumluluk ve farkındalık sahibi olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi metaforları sunulmaktadır. Bu kategoriyi 81 (22.6) katılımcı temsil etmektedir. Kategori incelendiğinde İmam Hatip Lisesi öğrencisinin, İmam Hatip Liseli olmayı ayrıcalık, farklılık ve özellikle dini konularda toplumu aydınlatmak konusunda sorumluluk sahibi olarak kendini gördüğü görülmektedir.

“İmam hatip Liseli olmak toplumda saygın kişiye benzer. Çünkü İmam Hatipli olmak her insana nasip olmaz. Allah'ın hediyesi gibidir.” (12. Sınıf, 17, K), *“İmam hatip Liseli olmak ayrıcalıklı olmaya benzer. Çünkü bana çok şey öğretti.”* (12. Sınıf, 17, E), *“İmam hatip Liseli olmak şanslı olmaya benzer. Çünkü bu okulda olduğum için çok memnunum ve çok mutluyum. Allah herkese İmam Hatip Lisesini okumayı nasip etsin.”* (12. Sınıf, 17, K), *“İmam hatip Liseli olmak gurur tablosuna benzer. Çünkü hem mutluyuz hem de mutlu etmeye çalışıyoruz. Önce kendimize sonra insanlığa örnek olacağız”* (12. Sınıf, 18, E), *“İmam hatip Liseli olmak hayatın dönüm noktasına benzer. Çünkü buraya gelmek hayatımı baştan sona yeniden şekillendirdi.”* (12. Sınıf, 18, K).

Sınırlandırılan İmam Hatip Lisesi Öğrencisi

Bu kategoride sınırlandırılan olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi metaforlarını, 27 (7.5) katılımcı temsil etmektedir. Bu kategorideki metaforlar incelendiğinde öğrencinin kurullarla sınırlandırıldığı görülmektedir. Öğrencilerin veli zoruyla bu okula gelmesi öğrencilerde İmam Hatipli olma noktasında problem arz etmektedir. Aynı kız öğrenciler üzerindeki bir takım baskılar öğrencilerin okula karşı olumsuz tutum geliştirmesine sebep olmuştur.

“İmam hatip Liseli olmak hapishaneye benzer. Çünkü çok baskı yapılıyor.” (9. Sınıf, 14, K), *“İmam hatip Liseli olmak dikene benzer. Çünkü baba zoruyla geldim.”* (12. Sınıf, 17, E), *“İmam hatip Liseli olmak değişik bir şeye benzemez. Çünkü diğer okullardan farkı yok. Tek farkı başörtülü gelebilmek.”* (12. Sınıf, 17, K), *“İmam hatip Liseli olmak hapishaneye benzer. Çünkü 12 .eylül darbesindeki masum insanlara benziyorum.”* (12. Sınıf, 18, K), *“İmam hatip Liseli olmak ha-*

pishaneye benzer. Çünkü kalıplaşmış kurallar dışına çıkamıyoruz. Yeter artık bu sistem bizi kandırıyor." (12. Sınıf, 17, K), *"İmam hatip Liseli olmak hapishaneye benzer. Çünkü özellikle derslerin ağır ve üzerimizde olan ağır baskı yüzünden biz birer mahkum gibiyiz."* (12. Sınıf, 18, K).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Diyarbakır örneğinde İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin " İmam Hatip Lisesi" ve "İmam Hatip Liseli Olma" kavramlarına ilişkin metaforların belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada 89 "İmam Hatip Lisesi"; 87 "İmam Hatip Liseli Olmak" metafor elde edilmiştir. Katılımcılar tarafından üretilen bu metaforlar ilkinde 7 ikincisinde 6 kategoride toplanmıştır. Öğrenciler, öğretme ve öğrenme ile ilgili kendi değerleri, inançları ve felsefelerine göre değişik metaforlar üretebilmele-ri nedeniyle farklı metaforlar ortaya çıkmıştır. (Koçbeker ve Saban, 2006: 520).

Öğrenciler tarafından en fazla "İmam Hatip Lisesi" metaforun üretildiği kategoriler "şekillendiren ve hedefe ulaştıran", "güven, mutluluk ve dayanışma yeri" ve "bilgi ve aydınlanma yeri" olarak İmam Hatip Lisesi kategorileridir. Toplamda 7 kategori altında yer alan 89 adet metafordan 61 tanesi bu üç kategoride yer almaktadır. Ayrıca katılımcılar tarafından en çok üretilen "güneş 61" metaforu şekillendiren ve hedefe ulaştıran yer olarak İmam Hatip Lisesi kategorisinde yer almaktadır. Bu sonuç İmam Hatip Lisesi kavramının öğrencilerin çoğunluğu tarafından güven verici olarak algılandığını göstermektedir.

Katılımcılar tarafından en çok paylaşılan metaforların bulunduğu şekillendiren ve hedefe ulaştıran yer olarak İmam Hatip Lisesi kategorisinde 371 katılımcıdan 61'i güneş metaforunu kullanmışlardır. İmam Hatip Lisesini bilgilerin özellikle dini bilgilerin öğrenildiği bu konuda ışık tutan bir yer olarak algıladıklarını ifade etmişlerdir. Öğrenilen bilgiler (dini bilgi) gerek öğrencilerin gerekse toplumun dini konularda rehberi olması itibarıyla İmam Hatip Liselerini daha da önemli hale getirmektedir. Öğrencilerin bu kanaate varması oldukça önemli bir durumdur. Bu durum İmam Hatip Liselerine yüklenen tarihi misyonun öğrenciler tarafından idrak edildiğinin önemli bir göstergesidir.

Araştırmanın dikkate değer bir bulgusu kız öğrencilerin İmam Hatip Lisesi-ne ilişkin Adaletsizlik 2, Eziyet hane 2, Gece 1, Pişmanlık 1, Zindan 8 metaforunu kullanmış olmaları onların İmam Hatip Liselerini veli zoruyla gönderildikleri, başörtüsü takma konusunda baskı altında tutuldukları ve sürekli kendilerinden beklenen davranışları sergilemeleri gereken bir ortam olarak algıladıkları şeklinde yorumlanabilir. Ancak İmam Hatip Liselerinin bütün öğrencilerin kendilerini her yönden rahat, güvenli ve özgür olarak hissetmeleri gerekir. Katı disiplin ve baskı uygulamalarından uzak ve esnek yapıları olan okullar, diğerlerine oranla

daha başarılı ve olumlu bir okul iklimine sahiptirler. Okula ilişkin imajlar, okul ikliminin niteliği hakkında ipuçları verebilir. Bu bağlamda öğrenciler için okulda en önemli deneyim, öğretmenleriyle olumlu insani ilişkiler içinde olmalıdır. Çünkü öğrencilerin çoğu öğretmenlerini yakından tanımak, onlara karşı samimi olmak, onlarla ilişkilerinde karşılıklı dostluk ve güvenin gelişmesini arzu etmektedirler (Şişman ve Turan, 2004).

Öğrenciler tarafından en fazla “İmam Hatip Liseli Olmak” metaforun üretildiği kategoriler “üretilen ve biçimlendirilen”, “sorumlu ve farkındalık duygusuna sahip” ve “bilgi alıcısı” olarak İmam Hatip Liseli olmak kategorileridir. Toplamda 6 kategori altında yer alan 87 adet metafordan 53 tanesi bu üç kategoride yer almaktadır. Ayrıca katılımcılar tarafından en çok üretilen “gül 40” metaforu üretilen ve biçimlendirilen olarak İmam Hatip Lisesi öğrencisi kategorisinde yer almaktadır. İmam Hatip Lisesi öğrencilerin, İmam Hatipli olma İmam Hatip şuuru gibi kavramların farkında oldukları görülmektedir. Çünkü öğrencilerin İmam Hatip Liseli olma kavramına ilişkin ürettiği metafor kategorisinde “sorumlu ve farkındalık duygusuna sahip” kategorisi ikinci sırada gelmiştir. Saban (2009: 317), sınıf ve alan öğretmenliği öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri ortaya çıkarma amacına yönelik olarak gerçekleştirdiği çalışmasının sonuçlarında; öğrenci kavramının bir bütün olarak açıklanabilmesi için çok sayıda metafora ihtiyaç olduğunu; örneğin öğrencinin “ham madde”, “özürlü bir varlık”, “itaatkâr bir varlık”, “sosyal sermaye” veya “boş bir zihin” olarak tanımlanabileceği gibi, aynı zamanda, “değerli bir varlık”, “gelişen bir varlık”, “kendi bilgisinin inşacısı” ve “sosyal katılımcı” olarak da görülebileceğini vurgular. Bu araştırmanın sonuçları, Saban (2009:281-326)’ın bulgularıyla örtüştüğü; İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin “bilgi alıcısı”, “üretilen ve biçimlendirilen”, “yansıtan”, “çaba gösteren” olarak algılandığını görülmektedir.

Genel olarak bulgular değerlendirildiğinde ise, İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin İmam Hatip Lisesine karşı olumlu bir tutuma sahip oldukları söylenebilir. Öğrencilerin İmam Hatip Lisesi kavramı ile ilgili olarak ürettikleri metaforlar incelendiğinde İmam Hatip Lisesini bilgi kaynağı, güven duyulan, kendilerini her konuda özellikle dini konularda şekillendiren ve geleceğe hazırlayan bir yer olarak gördükleri ortaya çıkmıştır. Bu durum diğer okullarla ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde oldukça önemli bir durumdur. Çünkü Balcı (1999) çalışmasında, okulların oldukça otoriter, disiplinli ve kaotik bir atmosfere sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Aydoğdu (2008) çalışmasında, öğretmen ve öğrenciler okulları otoriter ve aşırı disiplinli bir yer olarak gördükleri ve özellikle öğrenciler okulda kendilerini baskı, gözetim ve disiplin altında tutulmalarından şikayet etmektedirler. Saban’ın (2011) çalışmasında da okul kavramına ilişkin olarak ka-

tılımcıların kullandıkları metaforlarla en çok "disiplin ve kontrol merkezi olarak okul" kategorisinin oluşturulduğu görülmektedir. Bu durum İmam Hatiplere ait olumlu imajın ne kadar önemli olduğunun göstergesidir.

Öğrencilerin İmam Hatip Lisesi kavramına ilişkin geliştirmiş oldukları metaforlar onların devam ettikleri okula bakış açılarını açıklama ve anlamada önemli veri kaynağı olarak görülmelidir. Öğrencilerin İmam Hatip Lisesine yönelik algıları onların ilerideki hayat algılarını da şüphesiz etkileyeceğinden konunun önemini bir kat daha artırmaktadır. Bu bağlamda İmam Hatip liselerinin özellikle din eğitimi noktasında desteklenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla öğrenci, veli, ilahiyat fakülteleri ve Diyanet İşleri Başkanlığı gibi İmam Hatip Lisesi paydaşlarının algılarına dönük yapılan çalışmaların dikkate alınması ve gereken düzenlemelerin yapılmasıyla İmam Hatip Liselerine yönelik algıların daha olumlu olması sağlanabilir. Ayrıca İmam Hatip Lisesi kavramına ilişkin algıları belirlemeyi amaçlayan nitel çalışmaların güncel bilgi sağlaması açısından, İmam Hatip Liselerinin gelişen ve değişen eğitim anlayışına uygun bir yapı kazanmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmada elde edilen metaforlar, diğer çalışmalarda, likert tipi ölçek hazırlayacak araştırmacılar için kaynak olarak kullanılabilir. Bu çalışmada İmam Hatip Lisesi ve İmam Hatip öğrencisi algısını ortaya çıkarmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır, ileriki çalışmalarda görüşme yöntemi de kullanılabilir ya da çalışma bu yöntemle desteklenebilir. İleriki çalışmalarda, daha büyük örneklem örneğinde gerçekleştirilecek bir araştırma yapılabilir.

Notlar

(*) Yrd. Doç. Dr., Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, e-posta: mucahitarpaci@hotmail.com

(**) Doktora Öğrencisi

Kaynaklar

Aydın, İ. H. (2006). Bir Felsefi Metafor Yolda Olmak. i, VI. Sayı 4. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 6(4), 9-22.

Aydoğdu, E. (2008). *İlköğretim okullarında öğrenci ve öğretmenlerin sahip oldukları okul algıları ile ideal okul algılarının metaforlar yardımıyla analizi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

Balcı, A. (1999). *Metaphorical images of school: School perceptions of students, teachers and parents from four selected schools (in Ankara)*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi (Yayımlanmamış doktora tezi).

Balcı, A. (2003). Eğitim örgütlerinde yeni bakış açıları. Kuram-Araştırma İlişkisi II. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*(33), 26-61.

Balcı, A. (2005). *Açıklamalı Eğitim Yönetimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Tek Ağaç Yayınevi.

- Cerit, Y. (2006). Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerin Okul Kavramıyla İlgili Metaforlara İlişkin Görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6, 669-699.
- Cerit, Y. (2008). Öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin müdür kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Bilim*(33), 3-13.
- Çelikten, M. (2005). Eğitim Sisteminde Kullanılan Kültür ve Öğretmen Metaforları. . *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*XIV. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri*. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi.
- Saban, A. (2004). Giriş Düzeyindeki Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin İleri Sürdükleri Metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*(2), 131-155.
- Saban, A. (2011). Prospective computer teachers' mental images about the concepts of school and computer teacher., 11(1),. *Educational Science Theory and Practise*, 11(1), 435-446.
- Saban, A. K. (2006). An Investigation of the Concept of Teacher Among Prospective Teachers through Metaphor Analysis. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 6(2), 509-522.
- Saban, A., & Koçbeker, B. N. (2006). An Investigation of the Concept of Teacher Among Prospective Teachers through Metaphor Analysis. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 6(2), 509-522.
- Şişman, M. (2002). *Eğitimde mükemmellik arayışı etkili okullar*. Ankara: Pegem Akademi.
- TDK. (2009). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.